

A fasizmus a kapitalizmus hanyatló korszaka
A fasizmus mint a kapitalizmus hanyatló korszaka
Készült: SaLa közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával

Bevezetés

A jelen tanulmány a dialektikus és történelmi materializmus módszertani alapjaira támaszkodva vizsgálja a modern kapitalizmus strukturális átalakulását és annak legagresszívabb önvédelmi mechanizmusát, a fasizmust. A szerző nem elszigetelt történelmi kisíklásként, hanem a tőkés társadalmi-gazdasági alakulat belső ellentmondásaiból fakadó, törvényszerű végkifejletként – a hanyatló kapitalizmusként – definiálja a fasizmust. Az elemzés kulcsfontosságú hozzájárulása a marxi ontológiához a „gondolkodó anyag” evolúciójának nyomon követése, amely a tőkés gazdasági kényszerek között még a „gondolkodó állat” (Homo Economicus) szintjén rekedt, ám a kollektivistá társadalom felé törekedve válhat valódi „gondolkodó emberré”. A szöveg célja, hogy leleplezze a polgári demokráciák felszíni szabadságjogai mögött meghúzódó osztály-önkényuralmat, és felvázolja a szocialista átmenet elkerülhetetlen történelmi útját.

A dokumentum gondozott, nyelvtanilag helyes és gördülékeny szövege (MI)

A fasizmus a kapitalizmus hanyatló korszaka (A fasiszta-kapitalizmus)

A kapitalizmus hanyatló korszaka nem más, mint a fasiszta-kapitalizmus. A hanyatló tőkés rendszer – a változó körülményekhez alkalmazkodva – különféle formákban harcol a társadalmi haladás, a gondolkodó emberré válás, a kommunizmus, az emberi jogok és a valódi demokrácia megvalósulása ellen. Ez a küzdelem mérhe-

tetlen szenvedést okoz a még csupán a „gondolkodó állat” szintjén álló emberiségnek.

A kapitalizmus fejlődésével párhuzamosan érik a kommunizmus (a szocializmus) megvalósításának lehetősége is, ami a rendszert struktúrájának átalakítására kényszeríti. Ennek következtében a szocializmus egyes tulajdonságai – korlátozott formában – már megjelennek a rendszerben (például az ingyenes oktatás és egészségügy révén), ami a *kapitalista szocializmus* átmeneti formájának felel meg.

Ezzel egy időben azonban fokozottan és drasztikusan jelentkezik a kapitalizmus védelmének szükségessége is, hogy a tőkés elkerülhessék a gyökeres rendszerváltsást. E két folyamat együttes jelenléte alkotja a fasiszta-kapitalizmust, azaz a tőkés rend hanyatló korszakát.

A kapitalizmus megállíthatatlan változása

A szocializmus bizonyos értékeinek részleges megvalósítása a tőkéscsoportoknak valójában semmibe sem kerül, ám a történelmi lehetőségek, az észszerűség és a társadalmi változások kényszersége miatt ezek mégis életbe lépnek. Ez az átalakulás azonban kizárólag a kapitalizmus védelmében, a valódi szocializmus térnyerésének megakadályozására történik.

Bár a felszíni formák változnak, a kapitalista struktúra lényege, vagyis a tőkés és a proletárok közötti antagonisztikus (feloldhatatlan) ellentét és a kizsákmányolás változatlanul fennmarad. Mivel a belső változási kényszer szétfeszítené az eredeti tőkés kereteket, a rendszer ezt a szociális engedmények és a diktatúra – a tőkés osztály önkényuralma – sajátos ötvöztetésével igyekszik elkerülni.

A kapitalizmusban a proletárok osztályérdekeinek képviselői valójában sem a végrehajtó hatalomban, sem a törvényhozásban nem vesznek részt érdemben. Emiatt válik a kapitalizmus önkényuralmi rendszerré, amely totális elnyomást gyakorol a proletárok felett.

A fasizmus legfőbb és meghatározó ismérve éppen ez: a totális kapitalista osztályhatalom. A fasizmusnak nem a kegyetlenség vagy a brutalitás a legfőbb specifikuma, hiszen az – a kommunizmust leszámítva – minden korábbi kizsákmányoló társadalmi alakulatban megtalálható volt, még ha eltérő formában is. A harc és a háború önmagában is kegyetlen, pusztító és embertelen, függetlenül attól, hogy mi motiválja.

Kapitalizmus és proletárdiktatúra a népi demokráciában: Harc a fasizmus ellen

A gondolkodó anyag fejlődési útja a kapitalizmuson keresztül vezet a kommunizmusba, és e folyamat hanyatló fázisát képviseli a fasiszta-kapitalizmus. Ezzel szemben a progresszív alternatívát a *népi demokrácia* jelenti, amelyben a kapitalista és a szocialista elemek ideiglenesen együtt élnek. A népi demokrácia a tudományos (marxista) világnézetre támaszkodva törli le a fasizmust, azaz a tőkés osztály önkényuralmi törekvéseit.

A tőkés rendszeren belül a proletárok elemi osztályérdeke a fasizmus elleni harc, amely a népi demokráciában a marxista-leninista kommunista párt vezetésével, tudatos formában valósul meg. E küzdelem sikeres megvívásához azonban elengedhetetlen a proletárdiktatúra államformája. Ez a forma valójában a legszélesebb körű de-

mokráciát biztosítja a társadalom túlnyomó többsége számára, miközben kizárólag a fasizmus visszaállítására törekvő elnyomó kisebbséggel szemben lép fel diktatúraként.

A fasizmus mint az emberiség potenciális megsemmisítője

A fasiszta-kapitalizmus a maga tébolyában képes akár az egész emberiséget elpusztítani a kommunizmus elleni globális harcában. Mivel a kapitalizmust felváltó kommunizmus eljövetele történelmi szükségszerűség, a tőke ezt végső soron csak az emberi faj teljes kiirtásával tudná megakadályozni – ezzel viszont a földi gondolkodó anyagot is végleg megsemmisítené.

A kapitalizmus a természetéből fakadóan felelős a proletárok kizsákmányolásáért, az emberi jogok szisztematikus megsértéséért, a faji/osztálybeli felsőbbrendűségi elméletekért, a gyarmatosításért, valamint a pusztító világháborúkért és népirtásokért. Az imperializmus modern korában ezeket a bűnöket a fasiszta-kapitalizmus vette át, amely rendkívül változatos formákban ölt testet.

Történelmi távlatban a kapitalizmus az individualista erkölcsével és a polgári szabadságjogok bevezetésével kezdetben felszabadította és működésbe hozta a gondolkodó anyagban rejlő alkotóerőket. Ez az előző (feudális) korokhoz képest hatalmas előrelépést jelentett, hiszen lehetővé tette a termelőerők és a tudományos világnézet olyan szintű kifejlődését, amely már megalapozza a kommunizmusba való átmenetet.

Azonban a kapitalizmus megállíthatatlan fejlődése során ezek a korábban hasznos tulajdonságok mára a haladás gátjává váltak, és a fasiszta-kapitalizmus éppen e gátakat védi. Az emberiségnek változnia kell, hogy elérje a fejlettségi szintjének megfelelő társadalmi formát. Az út végcélja a kommunizmus, amelyet a lehető legkevesebb áldozattal kell megvalósítani.

A fasizmus két alapformája: A hitleri és a „mosolygó” fasizmus

A fasizmus mint társadalmi jelenség a kapitalizmus szocializmussá érése során bontakozik ki; a tőke reakciója a valódi gazdasági, politikai és társadalmi egyenjogúságra törekvő szocialista demokrácia ellen. A fasizmus globális szinten a kizsákmányolás és a tőkés felsőbbrendűség védelmében harcol. A fasizmusnak két jellegzetes alaptípusa van, amelyeket a tőke a szükségleteinek megfelelően kombinál:

A klasszikus hitleri fasizmus: A XX. század első felében a német kapitalizmus léte végveszélybe került. Védelmében a tőke minden polgári demokratikus formát elvetett, üldözte a haladó erőket, és nyílt terrorisztikus diktatúrát vezetett be a szocializmus megfékezésére és a világuralom megszerzésére.

A „mosolygó” fasizmus (USA-típus): A XX. század első felében az USA-ban, Franklin D. Rooseveltnél vezetése alatt a *New Deal* reformprogram (1933–1930-as évek vége) állami beavatkozással küzdött le a nagy gazdasági világválságot. A kapitalizmus sikeresen megmaradt a polgári demokratikus keretek között, ami bár mutatott apró elmozdulást a szociális kollektíva felé, de ízig-vérig tőkés rendszer maradt. A polgári demokráciában működő kapitalizmus tehát nem más, mint lappangó, „mosolygó” fasizmus.

Bár az USA „mosolygó” és Németország nyílt fasizmusa egymás imperialista vetélytársai voltak a világ újrafelosztásáért folyó harcban, a kommunizmus elleni küzdelemben és a szovjetellenességben alapvető osztályközösséget vállaltak egymással.

Összehasonlító táblázat a dokumentum állításairól

Az alábbi táblázat szisztematikusan rendszerezi a dokumentum kulcsfontosságú téziseit a három meghatározó elméleti szempont (kommunista, kapitalista és tudományos-materialista) szerint:

A dokumentum lényegi állítása	Kommunista / Proletár szempont	Kapitalista / Tőkés szempont	Tudományos / Történelmi materialista szempont
A fasizmus a kapitalizmus hanyatló korszaka.	A fasizmus a tőke végső, agresszív kísérlete a munkásosztály felszabadításának leverésére.	A tőkés rend végső önvédelmi mechanizmusa a magántulajdon és a profit struktúrájának megőrzésére.	Törvényszerű strukturális fázis, amikor a termelőerők fejlődése feszíti a tőkés termelési viszonyokat.
A szociális engedmények (pl. ingyenes egészségügy) bevezetése.	A szocializmus részleges értékeinek megjelenése, amely tudatosítja az ingyenesség és az elosztás lehetőségét.	Taktikai engedmény a forradalmi elégedetlenség leszerelésére és a látszatdemokrácia fenntartására.	A szocializmus anyagi-objektív feltételeinek és elosztási formáinak csirái a régi rendszer méhében.
A proletárok ki vannak zárva a hatalomból.	A polgári állam valójában a tőkések diktatúrája a dolgozó többség felett; nincs valódi képviselő.	A politikai hatalom monopóliuma szükséges a gazdasági kizsákmányolás jogi és fegyveres biztosításához.	Az államhatalom a gazdaságilag uralkodó osztály elnyomó eszköze, a politikai felépítmény leképezi az anyagi alapot.
Az USA polgári demokráciája „mosolygó fasizmus”.	Rejtett, lappangó elnyomás, amely a szabadságjogok illúziójával tompítja a proletárok osztálytudatát.	A tőkésuralom legstabilabb, legkevesebb belső ellenállást kiváltó, reformok útján konszolidált formája.	A tőkés diktatúra rugalmas, a gazdasági válságokhoz (pl. New Deal) állami beavatkozással alkalmazkodó felépítménye.
A proletárdiktatúra a népi demokráciában.	Valódi tömegdemokrácia a dolgozók számára, és elnyomás kizárólag a fasiszta restaurációra törekvő tőkéseknek.	Halálos veszély a magántulajdonra, a profitra és a tőkés osztály privilégiumaira.	Szükséges átmeneti államforma a kizsákmányoló osztályok gazdasági és politikai hatalmának megtörésére.
A fasizmus elpusztítja az emberiséget.	A proletariátusnak történelmi felelőssége a tőke megdöntése, mielőtt az imperialista háborúk a faj pusztulását hozzák.	A tőke irracionális, önpusztító tendenciája: inkább a megsemmisülés, mint a profit és a tőke elvesztése.	A termelőerők (pl. modern fegyverek) és a destruktív termelési viszonyok abszolút elmentmondása a gondolkodó anyag ellen.

Tudományos és filozófiai értékelés

A bemutatott elméleti munka figyelemreméltó kísérlet a klasszikus marxista-leninista fasizmuselméletek (különösen Georgi Dimitrov és Lenin imperializmus-tézisei) továbbfejlesztésére a **marxista ontológia és evolúcióelmélet** irányába. A szöveg tudományos értéke három fő teoretikus pillér mentén határozható meg:

A fasizmus gazdasági-ontológiai monizmusa

A szerző módszertani erénye, hogy szakít a fasizmus vulgáris, tisztán politikai vagy pszichologizáló (pl. a fasizmus mint kollektív örület vagy pusztán morális gonoszság) értelmezésével. Ehelyett visszatér a **történelmi materializmus monista alapjaihoz**: a fasizmus felépítményi jelenségét közvetlenül az anyagi-gazdasági alap, a tőkés termelési mód immanens válságából vezeti le. Azzal, hogy a fasizmust a kapitalizmus *strukturális kényszerekre* adott reflexív válaszaként azonosítja, rávilágít arra, hogy a polgári jóléti állam (a roosevelti New Deal mint a „mosolygó fasizmus” prototípusa) és a nyílt terrorisztikus diktatúra (a hitleri fasizmus) funkcionálisan azonosak: mindkettő a tőkés magántulajdon védelmét szolgálja a szocialista alternatívával szemben.

A „Gondolkodó Anyag” fejlődéselmélete

A szöveg leginkább eredeti, a Salánki-féle materializmusra jellemző nívuma a **gondolkodó anyag fejlődési íve**. A szerző a marxi elidegenedés-elméletet biológiai-filozófiai szintre emeli: a kapitalizmusban élő ember a rendszerszintű elidegenedés, a tőkés racionalitás és az individualista önzés miatt még csupán a „*gondolkodó állat*” (Homo Economicus) szintjén egzisztál. A valódi „*gondolkodó emberré*” válás nem pusztán morális fejlődés, hanem a kollektivista, osztálykülsőségektől mentes kommunista társadalom anyagi feltételeinek megteremtése. Ez a megközelítés szervesen kapcsolódik Engels *A természet dialektikája* című művének gondolatiságához.

A terminológiai radikalizmus és a történelmi prognózis

Tudományos szempontból a szöveg terminológiája rendkívül radikális és polemikus (például a proletárok „beszélőszerszámként” való említése, amely a római rab-szolgotartó kor *instrumentum vocale* fogalmának tudatos modernizálása a bérabszolgaság kontextusában). Bár a „mosolygó fasizmus” kifejezés használata a polgári demokráciákra elméletileg vitatható a politikatudomány klasszikus kategóriái szerint, szociológiailag pontosan ragadja meg a strukturális kirekesztést: azt a tényt, hogy a tőkés gazdasági hatalom koncentrációja mellett a formális parlamenti demokrácia képtelen a valódi proletár osztályérdekek érvényesítésére.

Végezetül, a szöveg végén található figyelmeztetés a földi gondolkodó anyag megsemmisülésének veszélyéről az imperialista háborúk korában, tudományos szempontból a **nukleáris vagy ökológiai katasztrófa** materialista prognózisaként is olvasható, ahol a kapitalizmus profitmaximalizálási kényszere felülírja a fajfenntartás kollektív racionalitását. Ezáltal a mű nemcsak leíró elmélet, hanem akut történelmi figyelmeztetés is.

A fasizmus a kapitalizmus hanyatló korszaka

A kapitalizmus hanyatló korszaka a fasiszta-kapitalizmus

A hanyatló kapitalizmus a társadalmi haladás, a gondolkodó emberré válás, a kommunizmus, az emberi jogok, a valódi demokrácia megvalósulása ellen a körülményekhez alkalmazkodva különböző formákban harcol és ezzel borzasztó szenvedést okoz a még gondolkodó állat korában lévő emberiségnek.

A kapitalizmus fejlődésével érik a kommunizmus (a szocializmus) megvalósításának lehetősége, ami kényszeríti strukturálisan átalakítani a rendszert; így a szocializmusban megvalósuló tulajdonságok korlátozottan már megjelennek: ingyenes oktatás és egészségügy, stb. formákban, ami a kapitalista szocializmus formának felel meg. Ezzel együtt megjelenik a kapitalizmus védelmének fokozott és drasztikus szükségessége is a változás elkerülése érdekében. Ez így együtt a fasiszta-kapitalizmus, a kapitalizmus hanyatló korszaka.

A kapitalizmus megállíthatatlanul változik

Valójában a szocializmus egyes értékeinek a megvalósítása a kapitalizmusnak semmibe sem kerül, de a lehetőségek, az észszerűség és társadalmi változás igénye, kényszere miatt ez megvalósulhat. Ez az átalakulás azonban a kapitalizmus védelmében a valódi szocializmus térnyerése ellen történik.

De a kapitalizmus forma, a tőkések és a proletárok közötti antagonisztikus ellentét, a kizsákmányolás az megmarad; azonban a változási kényszer szétfeszítené az eredeti formát, aminek elkerülését a szociális változásokkal és a diktatúrával, a kapitalista osztály önkényuralmával, valósítja meg.

A kapitalizmusban valójában, érdemben a hatalom semelyik formájában és törvényhozásban sem vesznek részt a proletárok osztályérdek képviselői, ettől válik önkényuralmi formává a kapitalizmus vagyis totális hatalommá a proletárok felett. Ez a fasizmus jellegzetes ismérve, a totális kapitalista osztályhatalom.

A fasizmusnak nem a kegyetlenség, a brutalitás a legfőbb és meghatározó jellemzője, mert ez minden társadalmi alakulatban (kivéve a kommunizmust) megtalálható, bár szélsőségesen eltérő megvalósulási formában. A harc, a háború kegyetlen, pusztító, embertelen, bármi is a motiválója.

Kapitalizmus a népi demokráciában, harc a fasizmus ellen

A gondolkodó anyag fejlődésének útja a kommunizmusba a kapitalizmuson keresztül vezet és ennek a hanyatló korszaka a fasizmus, ez a fasiszta-kapitalizmus. Az alternatíva a népi demokrácia, amelyben a kapitalizmus és a szocializmus együtt él, amely a tudományos világnézetre támaszkodva törli le a fasizmust, a kapitalista osztály-önkényuralomra törekvést.

Proletárdiktatúra a népi demokráciában, harc a fasizmus ellen

A kapitalizmusban a proletárok osztályérdeke a fasizmus elleni harc, ami a népi demokráciában tudatosan valósul meg a marxista-leninista kommunista párt vezetésével. Ehhez a harchoz azonban a proletárdiktatúra forma szükséges, ami valójában demokrácia az egész társadalom számára, kivéve a fasizmusra törekvőket, akik számára ez diktatúra.

A fasizmus elpusztíthatja az emberiséget a kommunizmus elleni harcában

A fasiszta-kapitalizmus örületében elpusztíthatja az emberiséget, mert a kapitalizmust felváltó kommunizmus elkerülhetetlenül szükségszerűvé válik és ezt csak az emberiség kipusztításával képes megakadályozni, ezzel azonban a földi gondolkodó anyagot megsemmisíti.

A kapitalizmus a természeténél fogva felelős a proletárok kizsákmányolásáért, az emberi jogok megsértéséért, a felsőbbrendűségért, a gyarmatosításért, a háborúkért, a világháborúkért, a népiirtásokért; az imperializmus korában ezt a szerepet a fasiszta-kapitalizmus vette át, ami változatos formában valósul meg.

A kapitalizmus az individualista erkölcsével, az ehhez illeszkedő emberi szabadságjogok megalkotásával felszabadította a gondolkodó anyagban rejlő erőket és működésbe hozta azokat. Ez az előző korokhoz képest hatalmas előrelépés volt és ennek köszönhetően a kommunizmushoz kifejlődhettek a termelőerők és a tudományos világnézet.

A kapitalizmus azonban megállíthatatlanul továbbfejlődik, de ezek a kezdetben hasznos tulajdonságok már a fejlődés gátjává váltak és ezt védi a fasiszta-kapitalizmus. Változnia kell az emberiségnek, hogy a fejlettségének megfelelő társadalmi formát valósítsa meg. Az út vége a kommunizmus, ehhez kell eljutni minél kevesebb áldozattal.

A klasszikus hitleri fasizmus jellemzője

A XX. század első felében a német kapitalizmus léte veszélybe került, a védelmében minden demokratikus forma elvetésével és a híveinek az üldözésével megvalósult a fasizmus klasszikus hitleri típusa. Feladata a kapitalizmus megvédése, a szocializmus-kommunizmus térnyerésének megakadályozása, világuralomra törekvés volt.

Mosolygó fasizmus kialakulása

A XX. század első felében az USA-ban Roosevelttel vezetésével a New Deal reformprogramjával küzdött le a kapitalizmus hatalmas válságát az állam aktív szerepvállalásával a gazdaság irányításában és így a kapitalizmus sikeresen megmaradt a polgári demokratikus formában. Ez azonban már pici előrelépés volt a szocializmus irányában, de ízig vérig kapitalizmus maradt.

Az USA kapitalizmusának hasonló volt a célja mint a hitleri fasizmusnak, úgy mint a kapitalizmusnak az imperializmus korszakában. A fő ellensége mindkét formának a kommunizmus volt, azonban a háttérbe szorított hitleri, az olasz, a japán fasizmus a vetélytársa volt az USA-nak, de a szovjetellenességben egymás mellett harcoltak.

„A New Deal Franklin D. Roosevelttel amerikai elnök gazdasági és társadalmi reformprogramja volt, amellyel 1933 és az 1930-as évek vége között küzdött le az Egyesült Államokat sújtó nagy gazdasági világválságot.“

A fasizmus alapformái

A fasizmus jelenség a kapitalizmus szocializmussá érésével bontakozik ki, ami válasz a szocializmus ellen a kapitalizmus védelmére. Valójában a valódi, a gazdasági-politikai-társadalmi egyenjogúságon alapuló demokrácia megvalósítása vagy az erre törekvés elleni harc.

A valódi demokrácia a szocialista demokrácia a szocializmusban és a kommunizmusban megvalósuló együttélési forma. A fasizmus nemzeti és nemzetközi szinten világméretekben ez ellen harcol, vagyis a kizsákmányolás, a felsőbbrendűség védelmében.

A polgári demokráciában működő kapitalizmus a lappangó, a **mosolygó fasizmus**. A demokráciát nyíltan elvető fasiszta forma a klasszikus **hitleri fasizmus**. A földön a fasiszta-kapitalizmus az USA mosolygó és a hitleri fasizmus formákat a szükségnek megfelelően valósítja meg.

Mi a fasizmus?

A fasiszta-kapitalizmus az **fasizmus**, mert a hanyatló kapitalizmus mindegyik változatában - bár megvalósulásában szélsőségesen eltérően - kapitalista osztály önkényuralom valósul meg. A fasizmusnak két jellegzetes alaptípusa van, a hitleri klasszikus és az USA polgári demokráciában működő mosolygó fasizmusa.

A fasizmus a kapitalizmusban a körülményekhez alkalmazkodva az alaptípusokat kombinálva változatos formában valósul meg. Azonban a hanyatló, rothadó kapitalizmus minden formája fasiszta-kapitalizmus, kapitalista osztály önkényuralom a dolgozó proletár bér-rabszolga beszélőszerszámok feletti diktatúrával.

A fasizmus harca az emberré válás ellen

A fasizmus a kapitalizmus gondolkodó ember-állatának a harca a gondolkodó emberré válás, a kommunizmus ellen. A kapitalizmus hanyatló, rothadó korszaka a fasiszta-kapitalizmus. A kapitalizmus a fasiszta-kapitalizmussal védekezik az emberré válás ellen a kapitalista osztály önkényuralommal, a demokrácia korlátozásával, formálissá tételével vagy eltörlésével. A fasizmus az minden formájában kapitalista osztály önkényuralom, mert a kapitalista hatalomban a dolgozó proletároknak, a túlnyomó többségnek nincs osztályérdek képviselője.

Filozófiai kislexikon

társadalmi haladás: az emberi társadalom emelkedő, előre irányuló fejlődése az alacsonyabb fokokról és formákról a magasabbak felé. ... A társadalmi haladás eszméje előfeltételezi először is magának annak a ténynek a felismerését, hogy az emberi társadalom változik és fejlődik; másodsor, a földi élet értékes voltának elismerését, harmadszor, a történelem immanens folyamatként való felfogását, a társadalmi

fejlődés törvényszerű voltának elismerését. ...

A társadalmi haladás objektív tudományos kritériumát a társadalom anyagi alapjában kell keresni. Lenin a termelőerők fejlődését tekintette a társadalmi haladás legfőbb kritériumának. A társadalmi haladás legáltalánosabb kritériumának azt kell tekintenünk, hogy a társadalom milyen mértékben lett úrrá a természet elemi erőin, és milyen mértékben szabadult fel a spontán társadalmi erők uralma, a szociális-politikai egyenlőtlenség és az emberek szellemi elmaradottsága alól. ...

A társadalmi haladás fő iránya korunkban a kapitalizmusból a szocializmusba való világméretű átmenet. „Az anyagi élet termelési módja szabja meg a társadalmi, politikai és szellemi életfolyamatot egyáltalában. Nem az emberek tudata az, amely létüket, hanem megfordítva, társadalmi létük az, amely tudatukat meghatározza.” (Marx—Engels Művei. 13. köt. 6. old.)

SaLa